

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет психології
Кафедра педагогічної та вікової психології

СИЛАБУС
нормативної навчальної дисципліни
ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ
підготовки МАГІСТРА
за освітньо-професійною програмою «Психологія»
галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 053 Психологія

Форма навчання: денна / заочна

Луцьк 2021

Силабус навчальної дисципліни «Психологія девіантної особистості» підготовки магістра за освітньо-професійною програмою «Психологія», галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальність 053 Психологія

**Розробник: Гошовський Я.О., доктор психологічних наук, професор кафедри педагогічної та вікової психології;
Гошовська Д.Т., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової психології**

**Силабус нормативної навчальної дисципліни затверджений на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології
протокол № 1 від 27 серпня 2021 р.**

Завідувач кафедри:

проф. Гошовський Я.О.

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни За навчальним планом 2021 року
Денна форма	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія Освітньо-професійна програма : Психологія Освітній ступінь: магістр	нормативна
Кількість кредитів – 5		Рік підготовки: 2-й
Загальна кількість годин - 150		Семестр 3
		Лекції – 16 год.
		Практичні, семінарські -16 год.
		Самостійна робота – 110 год.
		Консультацій - 8
Вид контролю: екзамен		

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни За навчальним планом 2021
Заочна форма	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія Освітньо-професійна програма : Психологія Освітній ступінь: магістр	нормативна
Кількість кредитів – 5		Рік підготовки: 2-й
Загальна кількість годин - 150		Семестр 3
		Лекції - 8 год.
		Практичні, семінарські 8 год.
		Самостійна робота - 118
		консультації - 16
Вид контролю: екзамен		

II. Інформація про викладача

Гошовський Ярослав Олександрович

Доктор психологічних наук, професор, завідувач
кафедри педагогічної та вікової психології

+380509171793,

Hoshovskyj.Jaroslav@vnu.edu.ua

Hoshovskyi66@ukr.net

<http://hoshovskyi.blogspot.com>

<https://uk.wikipedia.org/wiki>

<https://scholar.google.com.ua/citations>

Гошовська Дарія Тарасівна

Кандидат психологічних наук

Доцент

Доцент кафедри педагогічної та вікової психології

+380509171792,

Hoschovskadarija@vnu.edu.ua

Daria66@ukr.net

<https://wiki.eenu.edu.ua/wiki/>,

<https://scholar.google.com.ua/>

Консультації зі студентами проводяться згідно графіка консультацій кожного вівторка з 13.00 до 15.00. Якщо студент потребує консультацій, то час їх проведення узгоджується з викладачем заздалегідь.

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Предметом навчальної дисципліни «Психологія девіантної особистості» є система наукових знань про теоретико-методологічні підходи до вивчення особливостей процесу взаємодії особистості з середовищем, який опосередкований індивідуальними особливостями та внутрішньою активністю особистості, що виражається у формі зовнішніх дій і вчинків; методи вивчення законів і закономірностей, форм і типів поведінки, яка відхиляється від загально визнаних норм, її профілактики і корекції.

Пререквізити: Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з дисциплін «Психологічний супровід та розвиток осіб різних категорій», «Психологія депривації», «Психодизайн навчальної і професійної діяльності», «Психологія коучингу», «Методика викладання психології у вищих закладах освіти».

Постреквізити: Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні навчальних дисциплін «Дитячий психоаналіз: діагностичний і терапевтичний дискурс»

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є формування знань щодо змісту, видів, соціально-психологічних чинників і психологічних особливостей корекції девіантної поведінки особистості, а також сприяти розвитку у студентів відповідних професійних умінь і навичок;

Основними завданнями навчальної дисципліни «Психологія девіантної особистості» є:

- розкрити психологічний зміст девіацій поведінки особистості;
- визначити соціально-психологічні чинники їх виникнення;
- висвітлити основні напрямки діяльності психолога щодо надання психологічної допомоги особистості особливості діяльності психолога з профілактики та корекції девіантної поведінки.

3. Результати навчання (Компетентності)

У ході вивчення навчальної дисципліни магістри повинні набути наступних компетенцій:

загальних

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети

Спеціальних:

- СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
- СК2. Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.
- СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.
- СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
- СК5. Здатність організувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.
- СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
- СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
- СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
- СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
- СК11. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

Програмовані результати навчання

ПРН 1 Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПРН 2 Вміти організувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПРН 3 Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки

ПРН 4 Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПРН 5 Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПРН 6 Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПРН 8 Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПРН 9 Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПРН 12 Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПРН 13 Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

У. Структура навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекц.	Прак. Зан.	Сам.роб.	Конс.	Форма контролю / бали
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ						
Тема 1. Вступ до курсу «Психологія девіантної особистості». Предмет та завдання психології девіантної особистості	19	2	2	15		Опитування, реферати, робота в групах / 5б.
Тема 2. Соціально-психологічна норма і девіантна поведінка. Девіантна поведінка як психолого-педагогічна проблема	19	2	2	15		Індивідуальна робота, опитування, ДС / 5б.
Тема 3. Типологія девіантної поведінки (делінквентна поведінка, адиктивна поведінка, агресивна, суїцидальна)	42	4	4	30	4	реферати, опитування, робота в групах / 10б.
Тема 4. Психологічні механізми формування девіантної поведінки в підлітково-молодіжному середовищі.	19	2	2	15		реферати, робота в групах / 5б.

Тема 5. Девіантна поведінка особистості в умовах депривації	21	2	2	15	2	Опитування, реферати, робота в групах (5б)
Тема 6. Психопрофілактика (психодіагностика) девіантної поведінки	15	2	2	10	1	Опитування, реферати, робота в групах 5б
Тема 7. Психолого-педагогічні технології корекції девіантної поведінки	15	2	2	10	1	реферати, робота в групах / 5б.
Всього:	150	16	16	110	8	40б.
МКР	60б.					
Всього	100б.					

Інше: здобувачі, які пропустили заняття мають можливість відпрацювати їх під час консультацій або виконавши індивідуальні завдання чи реферати, а також мають право отримати додаткові бали за підготовку статті та участь у круглих столах, семінарах та конференції, яку проводить щорічно кафедра (макс. 5б.).

(заочна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекц.	Прак. Зан.	Сам.роб.	Конс.	Форма контролю / бали
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ						
Тема 1. Вступ до курсу «Психологія девіантної особистості. Предмет та завдання психології девіантної особистості Соціально-психологічна норма і девіантна поведінка Девіантна поведінка як психолого-педагогічна проблема	38	2	2	30	4	Опитування, індивідуальна робота, реферати, робота в групах / 10б.
Тема 2. Типологія девіантної поведінки (делінквентна поведінка, адиктивна поведінка, агресивна, суїцидальна)	38	2	2	30	4	Опитування, реферати, робота в групах / 10б.

Тема 3. Психологічні механізми формування девіантної поведінки в підлітково-молодіжному середовищі. Девіантна поведінка особистості в умовах депривації	36	2	2	28	4	реферати, робота в групах / 10б.
Тема 4. Психопрофілактика (психодіагностика) та корекція девіантної поведінки	38	2	2	30	4	Опитування, реферати, робота в групах / 10б
МКР						60б.
Всього:	150	8	8	118	16	40б.
Всього					100б	
Інше: здобувачі, які пропустили заняття мають можливість відпрацювати їх під час консультацій або виконавши індивідуальні завдання чи реферати, а також мають право отримати додаткові бали за підготовку статті та участь у круглих столах, семінарах та конференції, яку проводить щорічно кафедра (макс. 5б.).						

VI. Завдання для самостійного опрацювання

1. Основні підходи до нормогенезу: соціально-історичний і системно-конструктивний. Нормогенез у концепції генетичної психології (С.Максименко).
2. Концепція необхідності для суспільства девіантів, які допомагають зрозуміти і дотримуватися норми (Е.Еріксон).
3. Концепція “агресивної поведінки підлітків як форма самоствердження” (А.Бандура, А.Басс, М.Лазарус).
4. Адаптивність та самоактуалізація.
5. Соціально-психологічний портрет наркомана та токсикомана
6. Соціальна творчість як позитивно відхилена поведінка. Види соціальної творчості.
7. Феномен співзалежності.
8. Ціннісні орієнтації сучасної молоді. Молодіжні стереотипи. Мотив, потреба, вчинок і девіантна поведінка. Усвідомлені ті неусвідомлені девіації.
9. Ресоціалізація депривованої особистості (соціальна реабілітація, аккультурація, адаптація тощо).
10. Психолого-педагогічна підтримка соціально дезадаптованих підлітків.

11. Особливості роботи "телефону довіри" як анонімного консультування особистості, схильної до девіантної поведінки.
12. Професійна етика, компетентність і проблеми фахової підготовки сучасних практикуючих психологів і соціальних педагогів.

УІІ. Тематика рефератів

1. Порівняльний аналіз кримінальної та деліквентної поведінки.
2. Соціально-психологічні та педагогічні чинники девіантної поведінки особистості.
3. Роль сім'ї у становленні особистості важковиховуваної дитини.
4. Індивідуально-психологічні особливості підлітків, які становлять групу ризику щодо девіантної поведінки.
5. Особистісні проблеми батьків як передумови несприятливих тенденцій у поведінці дитини.
6. Шкільна дезадаптація як чинник відхилень у поведінці молодшого школяра.
7. Гендерні особливості прояву девіантної поведінки особистості.
8. Особливості діяльності психолога з профілактики та корекції девіантної поведінки.
9. Особливості взаємодії психолога з батьками щодо профілактики і корекції девіантної поведінки дитини.
10. Основні напрями соціально-психологічної реабілітації особистості з девіантною поведінкою.
11. Особливості функціонування телефону довіри як засобу профілактики девіантної поведінки.
12. Психологічний аспект подолання алкоголізації та наркотизації підлітків.
13. Роль ЗМІ у подоланні та профілактиці девіантної поведінки особистості.
14. Педагогічна занедбаність як аспект девіантної поведінки.
15. Особливості діяльності шкільного психолога щодо профілактики девіантної поведінки особистості.

УІІ. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента:

здобувач повинен отримати бали під час занять (враховуються бали за групову та індивідуальну роботу, виступи, дискусію, тренінгові заняття, реферати, виступи на конференціях, круглих столах, вебінарах (наявність сертифікату) та підготовка статей з окресленої проблематики) якщо він присутній, або у час відведений для відпрацювання і консультацій).

Політика щодо академічної доброчесності:

Магістр повинен дотримуватись академічної доброчесності:

- Самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- дотримання принципів та положень Етичного кодексу психолога (<http://nsj.gov.ua/files/1448287570%D0%95%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.docx.pdf>)

За порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності:

повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету.

Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%.

Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв).

Політика щодо перескладання: усі заняття студенти відвідують згідно розкладу навчального процесу, однак, якщо студент має право на вільне відвідування, то може відпрацювати пропущені заняття під час індивідуальних консультацій або виконати письмово індивідуальні завдання (реферати, конспекти, підготовка статті).

УІІ. Підсумковий контроль

Загальна оцінка за курс «Психологія девіантної особистості» складається з балів, які отримує студент за навчальну діяльність – підготовку та виступи на практичних заняттях (40 балів). МКР оцінюється максимальною кількістю балів - 60. Якщо студент хоче покращити результат або отримав недостатньо балів, то він може скласти екзамен, який оцінюється від 0 до 60 балів. У цьому випадку результати МКР не враховуюються, а тільки результати поточного оцінювання і екзамену.

На екзамен виносяться питання, які потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач. Екзамен проводиться в усній формі і включає три питання: 1 питання теоретичне передбачає ґрунтовний аналіз окресленої проблеми, 2 – питання прикладне передбачає використання теоретичних знань під час вирішення практичних задач, третє питання творче – вимагає креативного підходу у вирішення складної ситуації.

ІХ. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90-100	відмінно
82-89	Дуже добре
75-81	добре
67-74	задовільно
60-66	достатньо
1-59	незадовільно

Х. Перелік питань, які виносяться на екзамен

1. Поняття та предмет психології девіантної поведінки.
2. Місце психології девіантної поведінки в системі наук про поведінку.
3. Становлення психології девіантної поведінки як спеціальної наукової та навчальної дисципліни.
4. Структура психології девіантної поведінки.
5. Завдання, проблеми та перспективи психології девіантної поведінки в сучасних умовах.
6. Визначення понять «соціальна норма», «соціальні відхилення» та «психологія девіантної поведінки».
7. Теорія соціальної аномії Є. Дюркгейма.
8. Вчення про соціальні норми, соціальний контроль, інститут норм в структуралізмі Т. Парсонса;

9. Біопсихологічні концепції норми та патології в теоріях З. Фрейда та Ч. Ломброзо.
10. Функції соціальних норм. Класифікація соціальних норм.
11. Морфологічна структура норми: диспозиція та імператив.
12. Аксіологія соціальних норм. Норма як регулятор відношень та поведінки людини.
13. Соціальні норми як фактор соціалізації та виховання.
14. Соціальні відхилення: поняття, структура та динаміка.
15. Параметри гармонійного характеру.
16. Феномени здорового глузду та казуальної атрибуції.
17. Порівняльна характеристика гармонійних та дисгармонійних рис характеру людини.
18. Поняття «акцентуації» характеру в психології. Типологія акцентуацій характеру.
19. Назвіть основні ознаки відмінності акцентуації характеру від патології характеру.
20. Вплив виховання на розвиток патохарактерологічної особистості.
21. Диференціально-аналітична концепція М. Пезешкіана.
22. Особливості розуміння особистості в психоаналітичній теорії З. Фрейда, теорії аналітичної психології К. Юнга та індивідуальній психології А. Адлера.
23. Особистість в гештальтпсихології, біхевіоризмі та гуманістичній психології.
24. Вітчизняні теорії значущі для психології девіантної поведінки: теорія відношень особистості В. Мясіщева, діяльнісна теорія особистості А. Леонтєєва, теорія установки Д. Узнадзе, теорія структури особистості К. Платонова.
25. Назвіть основні типи девіантної поведінки (форми проявів порушень поведінки) та їх характеристика.
26. Делінквентна поведінка. Види. Причини.
27. Утечі з дому та бродяжництво та їх типи.
28. Рання алкоголізація як форма токсикоманічної поведінки.
29. Соціально-психологічний портрет наркомана та токсикомана.
30. Причини вживання наркотиків. Правовий аспект даної проблеми.
31. Девіації сексуальної поведінки та їх класифікація. Проституція в підлітковому та юнацькому середовищі; поняття, стан та тенденції; внутрішні причини.
32. Поясніть феномен «сексуальної поведінки».
33. Сексуальні перверсії (збочення) як форма сексуальних девіацій.
34. Проституція, СНІД та інші захворювання. Правовий аспект проблеми.
35. Суїцид. Поняття та основні види суїцидальної поведінки, стан та тенденції, внутрішні причини, медико-психологічний коментарій.
36. Особистісні стилі суїцидентів.
37. Характерні особливості суїцидального абонента.

38. Мотиви суїцидальної поведінки дітей та підлітків.
39. Психологічна діагностика девіантної поведінки в підлітково-юнацькому середовищі.
40. Соціально-культурне середовище як домінуючий фактор формування девіантної поведінки; її стан, призначення, функції, характеристика; виховні можливості.
41. Рівні, види та типи соціально-культурного середовища молодіжних субкультур.
42. Проаналізувати залежність різних відхилень від соціально-економічних, демографічних, етнічних, психологічних та інших факторів.
43. Регіональні, територіальні та часові відмінності розповсюдженості соціальних відхилень та проявів девіантної поведінки.
44. Гендерні варіанти девіантної поведінки.
45. Типи статево-ролевих особливостей.
46. Поняття вікової норми поведінки.
47. Специфіка дитячо-підліткової девіантної поведінки.
48. Акселерація та ретардація психічного та поведінкового розвитку.
49. Дитячі форми поведінки, що відхиляється.
50. Особливості підліткової девіації та періоду зрілості.
51. Вікова пріоритетність поведінкових девіацій.
52. Особливості впливу професійної діяльності на девіантну поведінку.
53. Професійно поведінкова норма.
54. Поняття стилю професійної діяльності. Професійно-важливі якості працівника. Професійні деформації та деструкції.
55. Класифікація родів діяльності (за С. Осиповим).
56. Показати поведінкові стереотипи та девіації поведінки окремих родів діяльності.
57. Поняття профілактики девіантної поведінки та соціального контролю. Загальна та спеціальна профілактика.
58. Запобігання та профілактика окремих форм соціальної патології (злочинності, п'янства, наркотизму, суїцидальної поведінки та ін.).
59. Психолого-педагогічна підтримка соціально дезадаптованих підлітків.
60. Запобігання порушень процесу соціалізації неповнолітніх в сім'ях групи ризику.
61. Запобігання педагогічній запущеності дітей та підлітків у школі.
62. Соціально-психологічна та педагогічна превенція процесу криміналізації неформальних підліткових груп.
63. Сімейна та шкільна соціальна робота: поняття, специфіка, методи.
64. Соціальна допомога дітям та підліткам з девіантної поведінкою.
65. Поняття про психологічну технологію корекції девіантної поведінки.
66. Соціально-психологічна скринінгова діагностика девіантної поведінки.
67. Методи та форми психологічної корекції поведінки, що відхиляється.
68. Соціально-психологічна реабілітація: поняття та зміст.

69. Психологічний захист: механізми та форми реалізації.
70. Корекційна робота: функції, завдання, методика складання. Оцінка результативності. Індивідуальна та групова корекційні програми.

XI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна література

1. Аддиктивное состояние человека: Учеб. пособие / С. В. Дремов, А. М. Уразаев, Н. Л. Мамышева. Томск: Изд-во Томского гос. пед. ун-та, 2000. 90 с.
2. Антонова-Турченко А. Г. и др. Психологическая диагностика и коррекция трудновоспитуемых детей и подростков: Учеб. пособие. Киев, 1997. 312с.
3. Апетик Н. М. та ін. (уклад.) Психокорекційні техніки як засіб формування адекватного образу-Я і саморегуляції неповнолітніх з поведінковими девіаціями. Чернівці: Рута, 2000. 41 с.
4. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки. Київ: МАУП, 2006. 86 с.
5. Влади́нска Н., Петро́ва Н. Социально-педагогическая модель коррекционно-воспитательной работы // Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт. В 2 т. Москва., 1993.
6. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. 188 с.
7. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості. Монографія. Дрогобич: Коло, 2008. 480 с.
8. Глассер И. Школа без неудачников. Москва: Прогресс, 1991. 184 с.
9. Гольдштейн А. Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам. Київ: Либідь, 2002. 520 с.
10. Змановская Е. В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения): Учеб, пособие для студ. высш. учеб, заведений. Москва: Издат. центр "Академия", 2003. 288 с.
11. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. Москва: ТЦ "Сфера", 2003. С. 99-154.
12. Ковалев А. Г. Психологические основы исправления правонарушителя. — М.: Юрид. лит., 1968.
13. Козубовська І. В., Товканець Г. В. Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей у процесі професійного педагогічного спілкування. Ужгород: Патент, 1998. 195 с.
14. Кочетов А. И., Верцинская Н. Н. Работа с трудными детьми. Москва: Просвещение, 1986. 160 с.
15. Макаренко А. С. С любовью и тревогой. К.: Изд-во УСХА, 1989. 368 с.
16. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки /Н.Ю.Максимова. К.: Либідь, 2011 520 С.

17. Максимова Н. Ю. Виховна робота з соціально дезадаптованими школярами: К.: ІЗМН, 1997. 136 с.
18. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки: Навч. посіб. К.: ВПУ "Київський університет", 2002. 308 с.

Додаткова література

1. Аутоагресивна поведінка підлітків [Текст]: монографія / О. В. Погорілко, А.М.Скрипніков, Л.О. Герасименко, Р.І.Ісаков. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2017. 141 с.
2. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник / Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. К.: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.
3. Педагогічна профілактика девіантної поведінки неповнолітніх: Орієнтовна програма для пед. навч. закл. України / МО України, Ін-т змісту і методів навч. – Київ, 1996. 40 с.
4. Підласий І. П., Шарапова О. В. Корекція девіантної поведінки молодших школярів: Експериментальні матеріали. Черкаси: ЧДГУ, 2002. 44 с.
5. Протасова Н. И. Психологическая помощь детям с девиантным поведением: Метод, реком. Астрахань, Изд-во АГПУ, 2000. 19с.
6. Психологическая профилактика недисциплинированного поведения учащихся / Под ред. Л. Н. Проколиенко, В. А. Татенко. Киев: Выща шк., 1989. 254 с.
7. Семья в психологической консультации / Под ред. А. А. Бодалева, В. В. Столина. Москва: Педагогика, 1989. 208 с.
8. Степанов В. Г. Психология трудных школьников: Учеб. пособие для учителей и родителей. Москва: Издат. центр "Академия", 1998. 320с.
9. Формування навичок здорового способу життя у дітей і підлітків: За проектом "Діалог": Навч.-метод, посіб. / О. В. Вінда, О. П. Коструб, І. Г. Сомова та ін. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ, 2003. — 284с.